

30.10. KL. 19.00
MUSIKHUSET

RSO-FESTIVALEN
MAGNUS LINDBERG
RÖTTER

FABIO BIONDI
DIRIGENT

CAITLIN HULCUP
MEZZOSOPRAN (ORFEUS)

HELENA JUNTUNEN
SOPRAN (EURYDIKE)

TUULI LINDEBERG
SOPRAN (AMOR)

HELSINGFORS KAMMARKÖR
INSTUD. TATU ERKKILÄ

Christoph Willibald Gluck:
Orfeo ed Euridice

*Paus ca kl. 20. Konserten slutar ca kl. 21.
Sänds direkt i Yle Radio 1 och på Yle Arenan.*

2

VÄNLIGEN KOM IHÅG ATT STÄNGA AV MOBILTELEFONEN!

Förbjudet att fotografera och att göra videoupptagningar eller ljudinspelningar under konserten.

CHRISTOPH WILLIBALD GLUCK: ORFEO ED EURIDICE

Då Christoph Willibald Gluck (1714-1787) i sin opera *Orfeo ed Euridice* (Orfeus och Eurydike 1762) började förnya vedertagen praxis inom opera seria, visste han själv att han trängde in i en vildvuxen snårskog. De seriösa operorna hade förstnats till monument över sin egen sublimitet, intrigerna hade urartat och blivit svårbegripliga labyrinth och texternas begriplighet hade offrats på de virtuosa uppvisningarnas altare. Någoting måste göras.

Då han komponerade *Orfeus*, var Gluck redan en erfaren mästare med ett trettiotal operor bakom sig, de flesta av dem i genren opera seria, men också flera komiska operor. Fastän Orfeus inledde en ny fas i hans produktion, komponerade han därefter ytterligare flera traditionella operor, innan han återvände till reformoperan i och med *Alceste* (1767) och flera andra senare verk.

Orfeo ed Euridice uruppfördes på Burgtheater i Wien i oktober 1762 och ingick i kejsar Frans I:s namnsdagsfestligheter. År 1774 omarbetade Gluck operan för Paris och i denna version på franska, *Orphée et Eurydice*, utvidgade han verket men gjorde i viss mån avkall på några av den föregående versionens reformprinciper. Vid denna konsert ges operans ursprungliga Wienupplaga (Wiener Fassung).

OPERAREFORMENS MÅNGA MEDEL

Den centrala inspiratören för Gluck och hans librettist Ranieri de' Calzabigi var

den venetianske filosofen och författaren Francesco Algarotti, som år 1755 publicerade en operaessä, där han krävde att opera serian borde återgå till de grundläggande frågorna och ställa alla formens beståndsdelar i dramats tjänst. Senare i företalet till *Alceste* formulerade även Gluck och Calzabigi reformens medel i ett klart manifest.

Gluck och Calzabigi förde fram många av sina nya ideal redan i *Orfeus och Eurydike*. De minskade på textupprepningarna i ariorna och avstod från de symmetriska så kallade dacapoariorna (ABA), eftersom de lätt ledde till att sångarna började briljera med sin virtuositet. Därtill gjorde Gluck avkall på melismerna, som gick ut på att en stavelse drogs till långa melodiska bågar och därmed gjorde texten mindre begriplig. Den måhända viktigaste förändringen som gjorde dramat enhetligare och smidigare var att han suddade ut gränsen mellan recitativ och aria genom att avstå från så kallade secco recitativ med cembaloackompanjering och lät recitativen ackompanjeras av instrument i orkestern.

I och med Glucks och Calzabigis reformer blev operan kanske något mindre spektakulär men i motsvarande mån mera mänskligt berörande, då den började återge kärnan i dramat med större äkt-het. Här började vägen som via Mozart och Weber förde ända till Wagners allkonstverk och dess ideal.

MOT EN "ÄDEL SKÖNHET"

Orfeus och Eurydike har beskrivits med termen "azione teatrale". Som operagenre hänvisar detta till något kortare verk som uppfördes vid högt uppsatta personers fester med reducerat antal solister och i allmänhet utan kör. Vad intrigen be-

träffar var det typiskt att huvudpersonen kämpade mot frestelser och svårigheter och utvecklades till en bättre människa.

Orfeus och Eurydike lever relativt bra upp till de ideal som förknippades med *azione teatrale*. Strävan efter okomplicerad dramaturgi syns förutom i intrigens struktur också i hur den förverkligas till det yttre. Det finns bara tre solistroller och Orfeus roll skrev Gluck ursprungligen för kastrat (nuförtiden ofta mezzosopran). I den senare Parisversionen ersatte han den med hög tenor. De två övriga solistrollerna, Amor och Eurydike, är sopraner. Avvikande från grundschema enligt *azione teatrale* ingår också en kör i Orfeus partitur.

Ämnet som hämtats ur Antikens mytologi återspeglas i den nobla och sköna musiken, där barockens krumelurer ersatts med klassiska proportioner, det slag av "ädel skönhet", som Gluck talade om i förordet till *Alceste*. Känslskalans är ändå bred och spänner från Orfeus botenlösa känsla av sorg till furiernas raseri. Gränsen mellan recitativ, arior och körer verkar ofta nästan flytande och i stället för virtuosa figurer har ariorna sina tyngdpunkter i en smidig melodik som ger uttryck för det centrala i texten och de varierande känslolägena.

Kimmo Korhonen

SYNOPSIS

AKT I

Scen 1: Orfeus befinner sig i cypresslundens vid Eurydikes grav. Tillsammans med unga herdar och herdinnor sörjer han sin älskades död. Han beslutar sig för att försöka få Eurydike tillbaka till de levandes

skara.

Scen 2: Amor kommer till platsen med budet att Zeus känner medlidande för Orfeus smärta och tillåter honom att hämta henne från Hades. På återvägen får han emellertid inte vända sig om en enda gång för att se på henne, innan de kommit upp ur underjorden. Han får inte heller förklara sitt beteende för Eurydike.

AKT II

Scen 1: Orfeus har gått över floden Styx och står vid Hades portar, men furierna som bor där vill inte släppa in honom. Orfeus fattar sin lyra (representerad av harpan i orkestern) och lyckas med sin sång och sitt spel beveka furierna.

Scen 2: Orfeus har kommit till Elysion, de saliga själarnas fält, där han beundrar all den skönhet som omger honom. De saliga själarna för honom till Eurydike och de älskande förbereder sig för att återvända till de levandes rike.

AKT III

Scen 1: Orfeus och Eurydike befinner sig i en mörk del i underjorden. Eurydike börjar tvivla på Orfeus kärlek, då denne inte ens tycks vilja se på henne. Hon misstänker att Orfeus bär på en gruvlig hemlighet och vill inte längre återvända till de levandes värld. Orfeus lyckas inte övertyga Eurydike om sin kärlek till henne. Till slut står han inte längre ut med Eurydikes smärta och han bryter mot Zeus order och vänder sin blick mot henne. Eurydike dör i hans armar. Orfeus beklagar sitt öde och konstaterar att livet inte längre är värt att leva utan Eurydike.

Scen 2: Amor dyker upp och hindrar Orfeus från att ta sitt liv. Orfeus djupa kärlek berör Amor så starkt att han be-

slutar sig för att återuppväcka Eurydike till liv.

Scen 3: I Amors tempel hörs efter en kort orkesterintroduktion en balettscen i fyra delar. Orfeus och Eurydike får varandra och alla hyllar kärleksgudens makt.

FABIO BIONDI

Violinisten och dirigenten Fabio Biondi är internationellt känd framförallt för att ha grundat ensemblen Europa Galante som han också leder, men han gästspelar ofta som violinist och dirigent för barockensembler och symfoniorkestrar. Biondi uppträder även som kammarmusiker; utöver italiensk barock har han spelat in Telemann, Leclair och nyligen även Paganinisonater för violin och gitarr.

Fabio Biondi är även aktiv som operadirigent med en repertoar som omfattar operor från klassicismen och belcanto-epoken samt tidiga Verdioperor. Ur denna repertoar har han spelat in Bellinis *I Capuleti ed i Montecchi* samt Verdis *Macbeth*.

CAITLIN HULCUP

Den australiska mezzosopranen Caitlin Hulcup har under de senaste åren gjort sig gällande som en av de främsta operasångerskorna. Hon har gästspelat som solist vid bl.a. ROH Covent Garden i London, Staatsoper Berlin, Bolsjoj i Moskva samt La Monnaie i Bryssel.

Hulcup inledde sin karriär som violinist och i början av 2000-talet började hon uppträda också som sångerska i sitt hemland. År 2007 hoppade hon in på kort

varsel i Händels *Ariodante* i London och Madrid, vilket öppnade dörrarna för henne till de internationella operascenerna. Redan två år senare debuterade hon på ROH Covent Garden i London.

Hulcups repertoar spänner från Händel via Mozart och Rossini till verk av Richard Strauss. Hon har sjungit roller från barocken och klassicismen i produktioner som letts av specialister på tidig musik såsom René Jacobs, William Christie och Alan Curtis.

Hulcup uppträder aktivt även som oratorie-, konsert- och liedsångare samt som lärare. Hon är professor vid Royal Academy of Music i London.

HELENA JUNTUNEN

Sopranen Helena Juntunen är för närvarande en av de mest strålande finländska sångarna. Under sin tidiga karriär tog hon hem segern i flera inhemska sångtävlingar. Juntunen har uppträtt på Nationaloperan redan sedan 1999, men hennes slutliga genombrott blev Marguerite i Gounods *Faust* vid Nyslotts operafestival 2002. Sedan följde hennes debuter i bl.a. Carnegie Hall i New York, Genua, Antwerpen och Dresden

Under de senaste åren har Juntunen uppträtt som operasolist på olika håll i Europa. Till hennes centrala roller hör Pamina i *Trollflöjten*, som hon sjungit i bl.a. Aix-en-Provence, på La Monnaie i Bryssel, Theater an der Wien och Semperoper i Dresden.

Juntunen är känd för sin breda repertoar som förutom klassikerna även omfattar många nutida verk, en del av dem skrivna för henne. Till verken som hon urupp-

fört hör *Anna Liisa* (Puumala), *Puhdistus* (Utrengningen, Reinvere), *Riddaren och draken* och *Erik XIV* (Heiniö), *Rasputin* (Rautavaara), *Höstsonaten* (Fagerlund) och *Sillanpää* (Pohjola).

Juntunen uppträder även aktivt som solist vid konserter och till repertoaren hör bl.a. Sibelius *Luonnotar*, Unsuk Chins *snagS&Snarls*, Strauss *Vier letzte Lieder* samt Szymanowskis *Stabat mater*.

TUULI LINDEBERG

Sopranen Tuuli Lindeberg hör till Finlands förnämsta interpretärer inom barock och även ny musik. Hon samarbetar regelbundet med de bästa kammarorkestrarna och kammarensemblerna i landet och har uppträtt vid många festivaler för klassisk musik på olika håll i Europa.

Lindeberg debuterade vid Finlands nationalopera 2008. Till hennes senaste operaroller hör "E" (Nuorvala: *Flash Flash*) och Nainen (Kilpiö: *Mustan veden yli*) samt sopranstämman i vokalkvartetten i Saariahos opera *Only the Sound Remains*. Förutom de centrala verken för kör och orkester, lied och kammarmusik från barocken omfattar Lindebergs repertoar uppföranden av nutida inhemska tonsättare.

Tuuli Lindeberg studerade vid Sibelius-Akademien, först pianospel och kördirigering, men sedan koncentrerade hon sig på sång och tog sitt diplom 2002. Hon arbetar som lärare i sång och i barockmusik vid Sibelius-Akademien samt vid Estniska musik- och teaterakademien i Tallinn.

HELSINGFORS KAMMARKÖR

Helsingfors kammarkör (HKK) inledde sin verksamhet som Radions kammarkör 1962 och tog sitt nya namn i bruk 2005. HKK är Finlands enda kammarkör bestående av professionella sångare. Repertoaren sträcker sig från renässans till nutida musik, med speciell betoning på det nutida. Under de senaste åren har kören uppträtt flitigt runtom i Europa och i USA. Körens senaste skivutgåva är Einojuhani Rautavaaras *Vigilia* (BIS, 2019).

Konstnärlig ledare sedan 2007 är Nils Schweckendiek och bl.a. Andrew Parrott, Kaspars Putniņš och James Wood har fungerat som gästdirigenter. Körmästare denna gång är kördirigenten-pianisten Tatu Erkkilä, som till vardags bl.a. dirigerar kören Somnium Ensemble, som han själv grundat.

RADIONS SYMFONIORKESTER

Radions symfoniorkester (RSO) är Yles orkester med uppdrag att producera och främja inhemsk musikkultur. Orkesterns chefsdirigent är Hannu Lintu.

Radioorkestern grundades år 1927 med en besättning på tio musiker. På 1960-talet utvidgades RSO:s besättning till full symfoniorkester. Orkesterns chefsdirigenter har varit Toivo Haapanen, Nils-Eric Fougstedt, Paavo Berglund, Okko Kamu, Leif Segerstam, Jukka-Pekka Saraste och Sakari Oramo. Då Hannu Lintu period slutar våren 2021, tillträder Nicholas Collon som chefsdirigent.

Utöver de stora klassisk-romantiska mästerverken omfattar RSO:s repertoar en hel del ny musik och orkestern uruppför årligen ett flertal verk som beställts av Yleisradio. Till RSO:s uppgifter hör även att göra friköpta inspelningar för Yleisradios arkiv av hela den inhemska orkestermusiken. Under säsongen 2019–2020 uruppför orkestern fyra verk som beställts av Yle. På programmet står därtill Yleisradios och Helsingfors Festspels storproduktion Schumanns *Scener ur Goethes Faust*. En egen plats får även symfonierna och konserterna från Dmitrij Sjostakovitjs mellersta period. Vid RSO:s festival som nu arrangeras för andra gången spelas nya verk och stora kompositioner av Magnus Lindberg. De gasterande dirigenterna omfattar bl.a. Esa-Pekka Salonen, Herbert Blomstedt, Jukka-Pekka Saraste och Sakari Oramo och som solister debuterar några unga inhemska musiker.

RSO har spelat in på skiva verk av bl.a. Mahler, Bartók, Sibelius, Hakola, Lindberg, Saariaho, Sallinen, Kaipainen och Kokkonen. Orkestern har för sina inspelningar fått Gramophone Award två gånger – för Lindbergs klarinettkonsert 2006 samt för Bartóks violinkonsert 2018. Orkesterns övriga pris omfattar bl.a. BBC Music Magazine Award, Académie Charles Cros och MIDEM Classical Award. Skivan med Sibelius tondikter och sånger fick priset International Classical Music (ICMA) 2018. Det inhemska EMMA-priset har RSO fått 2016 och 2019.

RSO konserterar regelbundet runt om i världen. Under spelåret 2019–2020 turnerar orkestern under Hannu Lintus ledning i Mellaneuropa och i Japan.

RSO:s konserter sänds direkt på Yle

Arenan och i Yle Radio 1 samt i inspelad form på Yle Teema & Fem och Yle TV1.